

ו. רצו בגמרא לשמוע מדברי רב שדיינים המכירים חתימות ידי עדים, אין צריך להעיד בפניהם (ואין אומרים שצריך 'הגדה' דוקא (ע' שטמ"ק; באר אליהו חו"מ ז סק"כ; ברכת מרדכי ח"ב ב, ד-ה). או משום שלא נראה הדבר כבית דין אם אין שם קבלת עדות. וגם אין חוששים משום שפעמים אין מכירים אלא ע"י שראו החתימות בלילה ואי אפשר לדון על סמך ראיית הדיינים בלילה, שהראיה כמוה כתחילת דין שאינה אלא ביום. תוס'). ואולם רב אשי דחה הראיה מדברי רב. ואעפ"י שהראיה נדחית, הלכה כן, שאין צריך להעיד בפניהם. (רי"ף).

דף כא

לד. א. המוציא על חברו כתב ידו שהוא חייב לו — מה דינו?

ב. האם חוששים ל'מיחזי כשיקרא'?

ג. האם עד נעשה דיין? (האם קיום שטרות מדאוריתא או מדרבנן?)

א. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו — גובה מנכסים בני חורין (אבל לא ממשועבדים, ואפילו הוחזק השטר בבית דין — שאין קול לדבר שאינו עשוי בעדים. ואם נכתב השטר כדי למסרו בפני עדים שיהיו הם במקום עדי חתימה — לרבי אלעזר גובה ממשועבדים. (עפ"י ב"ב קעה).

לדברי הרי"ף רמב"ם ורמב"ן, יכול הלה לומר פרעתי, ואין כאן טענת 'שטרך בידי מאי בעי'. ואין נראה לר"י לחלק בין זה לשאר שטרות, שאי אפשר לטעון 'פרוע' כשהשטר ביד הנושה. וכן הביא הר"ן מהרשב"א והראב"ד (ויש גורסים: הרא"ה).

ב. לדברי רב פפי חוששים ל'מיחזי כשיקרא'. ולהלכה נחלקו דעות הראשונים בדבר, כי מכמה סוגיות משמע שאין לחוש לכך, כמובא לעיל.

ג. הסיקו שבעדות דאוריתא, כגון עדות החודש — אין עד נעשה דיין, אבל בעדות דרבנן כגון קיום שטרות — עד נעשה דיין, וכנ"ל.

עד שאינו צריך להעיד, כגון שיש אחרים שיעידו או כגון שראוהו ביום שאין צריך להעיד — נעשה דיין אפילו בעדות דאוריתא. ודוקא בדיני ממונות, אבל בדיני נפשות אפילו עד שאין צריך להעיד אינו נעשה דיין לרבי עקיבא במכות ו. (תוס'). ויש סוברים שעד שהעיד אינו נעשה דיין בדיני ממונות אף אם אחרים יעידו בפניו. (וע' חו"א קא, לא-לב).

יש מי שסובר שכאשר טוען הלווה 'מזויף', צריך לקיים השטר מדין תורה, ולא אמרו קיום שטרות מדרבנן אלא כשאין טענת זיוף. ויש חולקים. (ע"ע תוס' להלן כה. ד"ה קיום; אה"ע קמב. ובשו"ת מהרי"ק (עד) האריך להוכיח כדעה אחרונה).

דפים כא — כב

לה. מה הדין בשלשה שישבו לקיים את השטר ו...?

א. קרא ערער על אחד מהם.

ב. מת אחד מהם.

א. אמר רב הונא אמר רב: שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהם; עד שלא חתמו — מעידים עליו וחותרם, וכגון ששני עדים פסלוהו בגזלנות ואלו מעידים שעשה תשובה. [אבל אמרו לא גזל — הרי כאן תרי ותרי ואינו כשר לחתום על השטר. כן פרש"י וכן פסק הרי"ף. (וכן משמע שנקטו הרא"ש והר"ן). ואילו התוס' מכשירים ופירשו בענין אחר]. משחתמו — אין מעידים עליו וחותרם, שנוגעים בעדותם הם, כי גנאי להם לישוב עם פסול בדין (רש"י).

לפירוש רבנו חננאל הרי"ף והתוס', מדובר כשחתמו שני דיינים ולא הספיק השלישי לחתום עד שקרא עליו ערער, אזי אם העידו עליו שנים מן השוק שלא גזל, אנו מעמידים אותו על חזקת כשרות ולא בטל המושב ורשאי לחתום ולהשלים הקיום [והוא הדין אם ערערו עליו שנים עדים שהוא עבד ופסול ושני הדיינים הזימום — הרי הוברר שהיה כשר מתחילה]. אבל אם אמרו שעשה תשובה, כיון שמודים לראשונים שגזלן היה, הרי ערעור הראשון קיים ובטל ועד-המושב, וצריכים לישוב ולחתום מחדש. ודעת הר"ן שגם כשמעידים שעשו תשובה לא בטל ועד-המושב.

ב. אמר רבי זירא בשם רבי אבא: שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם (עד שלא חתמו), צריכים לכתוב 'במושב שלשה היינו והאחד איננו'. אמר רב נחמן בר יצחק: ואם כתוב בו 'שטר זה יצא לפנינו בבית דין' שוב אין צריך, וכגון שכתוב בו ואמר לנו רבינו אשי להודקק לו ולקיימו — שודאי אמר לשלשה לכתוב ולא לשנים [שהם ב"ד חצוף, אעפ"י שבדיעבד דיניהם דין, כדשמואל].

א. כתב הרא"ה (מובא בר"ן): 'חד ליתוהי' לאו דוקא, אלא די שיכתבו 'במותב תלתא הינא'. ובתוס' משמע (עמהרש"א) שלכתחילה יש לכתוב 'חד ליתוהי'. ויש סוברים שאף בדיעבד פסול ללא 'חד ליתוהי' (רמ"ה, בשו"ת הריב"ש תיג — מובא בקרבן נתנאל).

ב. נראה שמצד הדין אין מועיל קיום שטרות בדיין אחד אפילו הוא ראש הישיבה. אמנם מנהג פשוט הוא לתופשי ישיבה שחותמים ביחיד לקיים שטרות. ואפשר שבכגון זה נאמר מנהג מבטל ההלכה בדבר שבממון. (תרומת הדשן שלב).

דף כב

לו. א. הפה שאסר הוא הפה שהתיר — כיצד ומניין?

ב. האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני; טהורה אני וחזרה ואמרה טמאה אני — האם היא נאמנת?

א. האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני — נאמנת. וכן נשביתי וטהורה אני — נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וסברה היא, הוא שאסר הוא מתיר, ואין צריך קרא. אבל אם יש עדים שהיתה אשת איש או שנשבת — שוב אינה נאמנת להתיר, שלא על פיה סמכנו אלא על העדים.

א. אפילו היא לא ידעה על קיומם של העדים, אינה נאמנת. (עפ"י תוס' כג: ד"ה שתי. ובהו"א (קטז,ה) צידד להוכיח שמדין תורה אינה נאמנת, ע"ש).

ולהפך, אם היא ידעה שיש עדים ואנו לא ידענו — משמע בגמרא ממעשה דבנות שמואל (כג.). שנאמנת. ואפשר שזה דוקא בשבויה שהקילו בה, אבל באשת איש לא שמענו. (עפ"י קובץ שעורים אות סד. וכבר הוכיח כן ביש"ש ולא כתב לחלק בין שבויה לאשת איש).

ב. כאשר אינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרשם, כגון שאומר קדשתי את בתי ואח"כ מפרש ואומר למי קידש — נאמן אפילו ללא 'מיגו' הלכך גם אם לא פירש דבריו בתוך כדי דיבור נאמן, אבל בלא"ה אינו נאמן לאחר זמן. (עפ"י תוס').